

صادرات به آفریقا

ظرفیت‌های طلایی برای ایران در قارهٔ سیاه

مبدأ کالای صادراتی ما در آن کشورها تغییر می کند و سپس کالا به آفریقا صادر می شود. « قنادزاده افزود: «تا زمانی که خطوط کشتیرانی به‌صورت کامل در نیاید و منظم نباشد، با گمشدگی آمار در صادرات به آفریقا مواجهیم. بنابراین همین الان هم می‌توان گفت که آمار صادرات میدانی ما به قاره آفریقا دو یا سه برابر رقم رسمی اعلام شده فعلی است و این امکان وجود دارد بتوان رقمی حدود چهار تا پنج میلیارد دلار را برای آن در نظر گرفت.»

ظرفیت‌های صادراتی آفریقا برای ایران

یکی از مهم‌ترین مزایای صادرات به آفریقا، تنوع بخشی به بازارهای صادراتی به حساب می‌آید. کشورمان به واسطه تحریم‌ها و محدودیت در تجارت با کشورهای غربی، به توسعه بازارهای جدید نیاز دارد و آفریقا قادر است به کاهش وابستگی به بازارهای محدود کمک کند. از سوی دیگر، با افزایش صادرات به این قاره، درآمدهای ارزی ایران بهبود می‌یابد؛ چرا که محصولاتی همچون فرآورده‌های نفتی، پتروشیمی، دارو و محصولات کشاورزی مورد نیاز بازارهای آفریقایی هستند. همچنین گسترش صادرات می‌تواند باعث اشتغال‌زایی در داخل کشور شود. افزایش تولید و صادرات محصولات کشاورزی، صنعتی و خدمات مهندسی، نه تنها ظرفیت‌های اقتصادی را تقویت می‌کند، بلکه ایجاد فرصت‌های شغلی جدیدی را به دنبال دارد. در زمینه خدمات

کشت فراسرزمینی

عاملی جذاب برای گسترش همکاری با کشورهای آفریقایی

مزایای یک طرح فراملی

با توجه به محدودیت‌های منابع آبی در کشورمان، انتقال بخشی از تولید محصولات کشاورزی کشورهای آفریقایی که دارای منابع آبی کافی هستند، کاهش فشار بر منابع داخلی آب را در پی دارد. این امر نه تنها به حفظ محیط‌زیست و منابع آبی کشور کمک می‌کند، بلکه امکان تخصیص بهتر منابع آبی به دیگر بخش‌های اقتصادی مانند صنعت و شرب را فراهم می‌سازد. همچنین کشت فراسرزمینی در آفریقا به ایران این امکان را می‌دهد تا محصولاتی مانند گندم، ذرت، سویا، برنج و علوفه را که در داخل کشور نیاز به آب و منابع زیادی دارند، با هزینه کمتر و بهره‌وری بیشتر در کشورهای آفریقایی تولید کند. این محصولات برای تأمین امنیت غذایی کشورمان از اهمیت حیاتی برخوردارند و در صورت تولید در خارج از مرزها، کشور را از نوسانات قیمت‌های جهانی و واردات وابسته به بازارهای خارجی مصون می‌سازند. از سوی دیگر، کشورهای آفریقایی به دلیل هزینه‌های پایین نیروی کار و منابع طبیعی ارزان، بستری مناسب برای تولید محصولات

اقتصاد

atiyeno.ir

یادداشت

افزایش ضریب نفوذ صندوق‌های درآمدثابت

صندوق‌های درآمدثابت به‌عنوان یکی از شناخته‌شده‌ترین راه‌حل‌های سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه، مدت‌هاست مورد اقبال سرمایه‌گذاران قرار دارد. همچنین این صندوق‌ها، بازوهای تأمین مالی از بورس هستند و نقش بسزایی را در توسعه تولید و رونق اقتصاد ایفا می‌کنند. معرفی صندوق‌های قابل معامله (ETFs) در سال ۱۳۹۲ با اقبال سرمایه‌گذاران همراه بود. در آن سال، رقمی معادل دو هزار میلیارد تومان منابع، جذب این صندوق‌ها شد. از سویی تا به امروز بیش از ۶۷۰ هزار میلیارد تومان سرمایه‌گذاری در صندوق‌های درآمدثابت انجام گرفته است. به نظر می‌رسد با این روند، سرمایه‌گذاری غیرمستقیم در آینده سهم بیشتری از سرمایه‌گذاری خُرد را به خود اختصاص دهد. در این رابطه، تعداد سرمایه‌گذاران صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله از سال ۱۳۹۸ (حدود دو میلیون نفر سرمایه‌گذار) تا به امروز به بیش از شش میلیون نفر رسیده اما این میزان در مقابل افزایش نقدینگی و منابع بانکی چندان چشمگیر نیست. در این سال‌ها، صندوق‌های درآمدثابت نسبت به سپرده‌های مدت‌دار بانکی به‌صورت متوسط بین ۷ تا ۱۰ درصد سهم از سرمایه‌گذاری را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به مزایای این صندوق‌ها در مقایسه با سپرده‌های بانکی برای سرمایه‌گذاران، با افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه، سهم صندوق‌های درآمدثابت نسبت به سپرده‌های بانکی بالاتر خواهد رفت. این درحالی است که افزایش اقبال عمومی به این صندوق‌ها نیازمند توسعه ابزارها یا راه‌حل‌های دیجیتال‌ی برای تسهیل فرآیند سرمایه‌گذاری است تا از این طریق بتوان زمان و امکان سرمایه‌گذاری برای مخاطب را در هر زمان از شبانه‌روز فراهم ساخت. در صورت وجود چنین راه‌حل‌هایی می‌توان انتظار رشد بیش از پیش صندوق‌های سرمایه‌گذاری درآمدثابت را کشید. با توجه به این مسئله، نمونه‌های موفق از اقبال سرمایه‌گذار خُرد به این صندوق‌ها وجود داشته است. به‌عنوان مثال بزرگ‌ترین صندوق درآمدثابت در بازار سرمایه، در سال‌های گذشته با تغییر ماهیت در ترکیب سرمایه‌گذاران خود همراه شد و از ترکیب سهام‌داری ۸۰ درصد سرمایه‌گذاری حقوقی به ترکیب ۷۵ درصد سرمایه‌گذار حقیقی از منابع تحت مدیریت صندوق رسید. نحوه توزیع منابع این معنی را تداعی می‌کند که این صندوق به تنهایی دارای رقمی حدود ۱۵ هزار میلیارد تومان از منابع سرمایه‌گذاران خرد به حساب می‌آید.

همچنین، اگر در بخش ابزارهای سرمایه‌گذاری، راه‌حل‌های مناسب‌تری برای عرضه معرفی شود نهادهای قانون‌گذار نیز هم‌راستا با نهادهای مالی، راه‌حل‌های سرمایه‌گذاری بهتر و جامع‌تری معرفی و اعتماد سرمایه‌گذار را جلب کنند، می‌توان در سال‌های پیش‌رو رشد پرشتابی را برای این بخش از بازار سرمایه انتظار داشت. با توجه به سهم صندوق‌های سرمایه‌گذاری درآمدثابت در تأمین مالی بخش تولید از بورس، عملاً توسعه این بخش هم‌راستا با رشد و رونق تولید به حساب می‌آید. از طرفی توسعه ابزارهای دیجیتال در بازار سرمایه، در کنار امنیت اطلاعات، باعث سهولت سرمایه‌گذاری و کسب بازدهی مناسب برای سرمایه‌گذاران نسبت به بازارهای موازی آن به‌خصوص در بازه‌های بلندمدت سه تا پنج سال شد. همچنین با توسعه زیرساخت‌ها به‌ویژه در بورس کالا جذابیت بازار سرمایه برای مخاطبان بیشتر می‌شود، کمااینکه طی ماه‌های گذشته شاهد استقبال بسیار زیاد سرمایه‌گذاران از صندوق‌های طلا بوده‌ایم. ادامه این روند، در کنار تبیین قوانینی مثل معافیت‌های مالیاتی و سهولت سرمایه‌گذاری می‌تواند مسیر بازار سرمایه را هموار سازد. به‌صورت خاص طی یک دهه گذشته، توسعه ابزارهای دیجیتال نظیر سرمایه‌گذاران را جلب و فرایندهای تحلیل و سرمایه‌گذاری را برای آن‌ها جذاب‌تر ساخته است. ادامه این روند در سال‌های آتی موجبات افزایش اقبال عموم مردم به روش‌های نوین سرمایه‌گذاری در بورس را فراهم می‌آورد. این مسئله نیز در نهایت برای اقتصاد کشور مفید فایده خواهد بود؛ چرا که مانع از گردش سوداگرانه نقدینگی در بخش‌هایی همچون دلار، سکه، خودرو، مسکن و... می‌شود. حال باید دید در عمل آیا نهادهای متولی می‌توانند شرایطی را فراهم آورند که جذابیت بورس، برای عامه مردم فزونی یابد، یا اینکه بازار سرمایه در حالت رکود باقی می‌ماند.

مزیت‌های قاره آفریقا در صادرات مسعود دانشمند، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «آتیه نو» با اشاره به اینکه زیرساخت‌های مناسب یکی از شروط اصلی برای رشد میزان صادرات به قاره سیاه به حساب می‌آید، گفت: «ظرفیت ناوگان حمل‌ونقل دریایی در کشور قابل توجه است و این امکان وجود دارد که کالاهای ایرانی به سوی قاره آفریقا رهسپار شوند. اگر دولت به موضوع تحریم‌هایی که شرکت‌های کشتیرانی ما با آن مواجه‌اند، توجه بیشتری کند و با دیپلماسی اقتصادی موانع را از پیش‌روی بردارد، شاهد اتفاقات مناسبی در این حوزه خواهیم بود.»

این فعال اقتصادی با اشاره به مزایای صادراتی ایران به کشورهای آفریقایی، افزود: «محصولات کشاورزی، بهداشتی، پتروشیمی، لوازم خانگی، دارو، سیمان، ماشین‌آلات صنعتی و... از جمله اقلامی به حساب می‌آیند که ارزآوری مناسبی برای کشورمان از طریق تجارت با آفریقا به‌بار می‌آورند. دانشمند ادامه داد: «کشورهای غرب آفریقا با توجه به اینکه از منابع طبیعی سرشاری برخوردارند، یک بازار مهم صادراتی قلمداد می‌شوند. بر این اساس می‌توان محصولات کشاورزی، بهداشتی، پتروشیمی و... به آن‌ها صادر کرد و در مقابل برخی از مواد اولیه که در کشور به آن‌ها احتیاج داریم را از طریق این کشورها تأمین کرد.» این کارشناس اقتصادی با تأکید بر اینکه تحریم‌های بانکی، تجار و بازرگانان را برای امر تجارت با مشکلات زیادی روبه‌رو کرده، توضیح داد: «به دلیل اینکه ما دسترسی به سوئیت نداریم، نقل و انتقالات مالی به سختی انجام می‌گیرد و صادرکننده وقتی کالای خود را ارسال می‌کند، برای دسترسی به منابع مالی‌اش با مشقت فراوانی مواجه است. اگر دولت بتواند این بستر تبادلات مالی را با امکاناتی که در اختیار دارد، تسهیل کند، بدون شک با توجه به ظرفیت‌های تجاری و صادراتی که کشورمان از آن برخوردار است، حجم صادرات غیرنفتی افزایش قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت. دانشمند با بیان اینکه ثبات در حوزه قوانین و مقررات نیز برای مقوله صادرات باید مد نظرانت سیاست‌گذاران قرار گیرد، گفت: «قوانین خلق الساعه و ممنوعیت‌های ناگهانی در زمینه صادرات که گاهی اعمال می‌شود، لطمات قابل‌توجهی را در این زمینه به تولیدکنندگان وارد می‌سازد. بنابراین دولت می‌بایست در این حوزه گام‌های اصلاحی بردارد و به سوی ثبات در تدوین مقررات حرکت کند.»

ورود کرده‌اند، گفت: «اما متأسفانه به‌دلیل عدم حضور پایدار و نداشتن نقشه‌راه در گذشته، کشت فراسرزمینی امروز با چالش‌هایی دست‌وپنجه نرم می‌کند. به بیان دیگر وقتی در یک دوره درآمد نفتی بالا می‌رود، سرمایه‌گذاری در کشت فراسرزمینی کم‌اهمیت شده و زمانی که این درآمد کاهش می‌یابد، با مشکلاتی مواجه می‌شویم.» او با اشاره به اینکه یکی از چالش‌ها در این حوزه، عدم سرمایه‌گذاری بهینه به حساب می‌آید، افزود: «پایداری روابط اقتصادی با کشورهای دیگر نیاز به سرمایه‌گذاری مشترک دارد. آن‌هایی در تجارت خارجی موفق‌تر هستند که با سرمایه‌گذاری‌های مستقیم و مشترک در کشورهای دیگر قابلیت حفظ جایگاه دائمی خود را داشته باشند. البته این مشکل برای ما با ایجاد صندوق سرمایه‌گذاری فراسرزمینی حل خواهد شد.»

به گفته رضوانی‌زاده، در بخش کشاورزی فراسرزمینی علاوه بر توجه به زراعت و تولید، نیازمند صنایع تبدیلی و فرآوری هستیم. یعنی علاوه بر اینکه باید در کشاورزی فراسرزمینی در کشورها سرمایه‌گذاری کنیم، لازم است به زیرساخت‌های لجستیکی نیز توجه شود. عضو هیئت‌مدیره انجمن کشت فراسرزمینی اضافه کرد: «آفریقا بسیار مستعد کشت فراسرزمینی است اما زیرساخت‌های لازم ندارد. بنابراین باید در کنار توجه به کشاورزی فراسرزمینی در حوزه حمل‌ونقل و لجستیک خصوصاً در یانوردی سرمایه‌گذاری‌هایی اساسی صورت پذیرد، تا سرعت دسترسی تجار و بازرگانان در فرآیند واردات و صادرات افزایش یابد.»

رضوانی‌زاده با تأکید بر اینکه کشت فراسرزمینی محصولات آب‌بر و وارداتی مانند ذرت و دانه‌های روغنی را در آفریقا دنبال می‌کنیم، گفت: «بخش خصوصی ایران علاوه بر محصولات آب‌بر، بزرگ‌ترین توتستان در دنیا را در آفریقا ایجاد کرده که متعلق به یک کشاورز سرمایه‌گذار فراسرزمینی ایرانی در آفریقااست. همچنین بزرگ‌ترین تولیدکننده ابریشم در قاره آفریقا بوده که می‌تواند در امنیت شغلی بیش از سه میلیون فعال در حوزه فرش و صنایع دستی کشور مؤثر باشد.»

گزارش

قاره آفریقا با جمعیتی بیش از ۳٫۱ میلیارد

نفر، یک بازار گسترده و در حال رشد محسوب می‌شود. تقاضا برای کالاها و

خدمات متنوع از جمله محصولات کشاورزی، صنعتی و زیرساخت‌های فنی و مهندسی در این قاره، فرصت‌های قابل توجهی برای صادرکنندگان ایرانی فراهم می‌کند. در حال حاضر کشورهای کلیدی مانند نیجریه، آفریقای جنوبی، مصر، کنیا و... به‌عنوان بازارهای هدف مورد توجه قرار گرفته‌اند. تنوع جمعیتی و اقتصادی این کشورها می‌تواند ظرفیت بالایی برای محصولات ایرانی به وجود آورد. قاره آفریقا این قابلیت را دارد که به یکی از اهداف اصلی صادراتی کشورمان مبدل شود.

میزان صادرات ایران به قاره سیاه

محمدصادق قنادزاده، معاون رئیس سازمان توسعه تجارت با اشاره به اینکه قاره آفریقا سرزمین فرصت‌ها برای توسعه صادرات است، می‌گوید: «کشورهای آفریقایی با توجه به ذخایر غنی و بکر بهشت فرصت‌ها محسوب می‌شود؛ زیرا بیشترین ذخایر و بیشترین معادن و منابع نفتی استحصال نشده در قاره آفریقا قرار دارد و بنابراین این قاره موقعیت بسیار خوبی برای توسعه تجارت به شمار می‌رود.»

معاون سازمان توسعه تجارت با بیان اینکه، سهم ایران از بازار ۱۲۰۰ میلیارد دلاری واردات این قاره بسیار اندک است، اضافه کرد: «در حال حاضر میزان صادرات ما به این قاره به ۳٫۱ میلیارد دلار رسیده است. در سال ۹۹ میزان صادرات ما به قاره آفریقا ۶۵۰ میلیون دلار بود که با توجه به فراهم‌سازی زیرساخت‌های صادراتی، برقراری خط منظم کشتیرانی به شرق آفریقا، ایجاد خط مشترک با شمال آفریقا، ایجاد حدود ۱۱ مرکز تجاری در این قاره و سرمایه‌گذاری‌هایی که در زمینه زیرساخت‌های صادراتی در این قاره انجام شده، به این مهم دست یافته‌ایم اما هنوز به جهش صادراتی موردنظر نرسیده‌ایم.»

او ادامه داد: «البته تا زمانی که رفت‌وآمد خطوط کشتیرانی ما با قاره آفریقا کامل و منظم صورت نپذیرد، در خصوص آمار صادرات به این قاره نمی‌توان عدد دقیقی را اعلام کرد؛ چراکه در شیوه کنونی بخشی از کالاهای صادراتی ما به مقاصد دیگر مانند امارات یا ترکیه ارسال می‌شود. بنابراین

آفریقا به‌عنوان دومین قاره بزرگ جهان از نظر وسعت سرزمینی، از جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد امروز برخوردار است. با توجه به ظرفیت‌های این قاره در زمینه‌های مختلف، تقاضای کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای در این منطقه به‌صورت مداوم افزایش می‌یابد.

وجود بازارهای نوظهور و در حال رشد در این قاره، یک فرصت سرمایه‌گذاری برای شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران ایرانی محسوب می‌شود. در چنین فضایی و با توجه به پتانسیلی که آفریقا از آن بهره‌مند است، این موضوع فرصت ویژه‌ای را برای کشت فراسرزمینی فراهم آورده است. کشت فراسرزمینی یک فرصت استراتژیک برای کشورهایی خواهد بود که با مشکلاتی نظیر کمبود آب، تغییرات اقلیمی و... مواجه هستند. با توجه به کاهش منابع آبی کشت فراسرزمینی می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مؤثر برای تولید محصولات کشاورزی با هزینه کمتر و در شرایط اقلیمی مناسب‌تر مطرح شود. در این رابطه، آفریقا با داشتن زمین‌های حاصلخیز و منابع آبی مناسب، یکی از اهداف اصلی این راهبرد است. این خطه بزرگ‌ترین ذخایر طبیعی و کشاورزی دنیا را داراست. زمین‌های حاصلخیز و گسترده، منابع آب فراوان و نیروی کار ارزان، این قاره را به یک مقصد جذاب برای سرمایه‌گذاری کشاورزی تبدیل می‌کند. بر اساس گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی، آفریقا دارای بیش از ۶۰ درصد از زمین‌های کشاورزی بدون بهره‌برداری جهان است که فرصت‌های زیادی برای تولید محصولات کشاورزی فراهم می‌آورد. البته هنوز عدم شناخت ظرفیت‌ها در بین بازرگانان ایرانی و آفریقایی، نبود یا کمبود حمل‌ونقل ارزان، مستمر و فراگیر و موانع جابه‌جایی مستقیم ارز و پول، از موانع توسعه تجارت مستقیم بین ایران و قاره آفریقا به حساب می‌آید. در حالی که اکنون بخش مهمی از درآمد صادراتی محصولات کشاورزی و صنعتی ایران به آفریقا، نصیب کشورهای واسطه‌گری همانند امارات و ترکیه می‌شود.